

Multifunktionella aktiviteter på nordiska golfanläggningar – en enkätstudie

Av Maria Strandberg och Bruno Hedlund, STERF

Förord

I de nordiska länderna finns ca 1000 golfanläggningar som tillsammans upptar mer än 70 000 ha mark. De flesta av dessa anläggningar kan bidra med en rad tjänster som efterfrågas av samhället i stort, till exempel landsbygdsutveckling, natur- och kulturvård, biologisk mångfald samt ytor som är öppna för allmänhet, friluftslivet och skolans utomhusundervisning. Från golfanläggningens perspektiv kan multifunktionella aktiviteter ge möjlighet till alternativa intäkter, ökad förankring i samhället, förbättrat samarbete och i många fall delade kostnader med myndigheter, miljö- och friluftsförbund, samt en större uppskattning hos allmänheten och större politiskt stöd.

För att skapa förutsättningar för utveckling av fler multifunktionella golfanläggningar och därmed öka golfens samhällsnytta krävs ökad kunskap och förändrade attityder på alla nivåer inom golfsektorn samt hos övriga intressenter i samhället med intresse för mark som används för golfbanor. Syftet med den här studien är att kartlägga golfklubbarnas status idag med avseende på vilka aktiviteter som pågår för att utveckla det multifunktionella konceptet. Detta är information som behövs för fortsatt forskning och utveckling inom området.

De praktiska exempel som vi presenterar är baserade på erfarenheter från utvalda golfanläggningar som blivit tillfrågade att bidra till den här rapporten. Exempelen visar hur nordiska golfanläggningar arbetar med multifunktionella aktiviteter och därmed skapar viktiga värden för samhället i stort och den egna golfanläggningen. Vår förhoppning är att dessa exempel ska inspirera andra att ta initiativ och bidra till att skapa fler multifunktionella golfanläggningar och på så sätt öka golfens samhällsnytta.

Stockholm april 2018

Maria Strandberg
STERF Direktör

Bruno Hedlund
STERF ordförande

Sammanfattning och slutsatser

Mångfunktionella golfanläggningar är idag en outnyttjad resurs. Dessa kan bidra till att öka golfens samhällsnytta genom att verksamheten ses från ett helhetsperspektiv där ett effektivt utnyttjande av grönytor och allmänhetens intresse av natur och rekreation är centrala. Under 2017 genomfördes en enkätstudie riktad till nordiska golfanläggningar för att få information om multifunktionella aktiviteter på dagens klubbar. Knappt 300 golfklubbar svarade på enkäten, vilket motsvarar en svarsfrekvens på ca 40%. Golf förbunden i de nordiska länderna har varit ansvariga för att informera om och sprida enkäten. Flest svar kom från klubbarna i Sverige och Island. Skillnaden i svarsfrekvens mellan de olika länderna kan tyda på att klubbarnas engagemang i viktiga samhällsfrågor är beroende av att golf förbunden tar ansvar för och driver de frågor som är avgörande för golfens framtid. Det är andelsmässigt en större del av landsbygdsklubbarna som svarat på enkäten. Något som kan indikera att dessa är mera intresserade och beroende av att ha ett multifunktionellt arbetssätt för att få sina affärer att gå ihop. För samhället i stort är det dock särskilt viktigt att golfanläggningar i det stads- och tätortsnära landskapet, där konkurrensen om mark är stor, prioriterar och utvecklar multifunktionella aktiviteter.

Lokal samverkan är en förutsättning för att skapa multifunktion. Genom att samarbeta med andra aktörer i landskapet kan golfklubben också stärka sin position

i arbetet med att implementera FN:s hållbarhetsmål i Agenda 2030. Enkätsvaren visar att alla golfklubbar måste öka sina insatser för att skapa strategiska relationer och samarbeten med kommuner och andra aktörer i samhälle.

Golfklubbarna kan vara viktiga aktörer i arbetet med natur- och kulturvård. Närmare 40% av klubbarna har gjort naturinventeringar och över hälften av klubbarna gör insatser för att öka den biologiska mångfalden. Flera anläggningar har också synliggjort och vårdar kulturvården. I och kring storstadsregionerna är den mark och natur som är tillgänglig för allmänheten begränsad. Här pågår en utveckling av golfanläggningarna till arenor som inkluderar idrott, friluftsliv och sociala möten samt till arenor för tätortsnära natur och kultur. Över 60% av golfklubbarna arbetar idag med att öka anläggningens tillgänglighet för allmänheten. För att visa den samhällsnytta som golfanläggningen kan göra inom natur- och kulturvård samt rekreation är det viktigt att klubbarna på ett trovärdigt sätt kommunicerar den här insatsen till samhälle och allmänhet.

En tredjedel av golfklubbarna har samarbete med andra idrottsföreningar och en fjärdedel erbjuder annan idrottsverksamhet än golf. Det finns en potential i att skapa djupare samarbete med andra idrotter, till exempel med syfte att arrangera större event, investera i gemensamma anläggningssatsningar och dela specialkompetens.

wNästan 30% av golfklubbarna agerar som tjänsteutförare och erbjuder grönytor och skogsvård, snöröjning mm till kommuner och företag. Närmare en fjärdedel har också uthyrning av boende. För att utjämna säsongeffekter, förbättra klubbens lönsamhet och möjliggöra kontinuitet i personalstyrkan kan ytterligare utveckling av olika tjänstepaket vara en lösning. Satsningar för att utveckla golfturism kan ge betydande intäktsmöjligheter, exempelvis genom ökad uthyrning av boende.

Viktiga områden för forskning och fortsatt utveckling är:

- Hur den mångfunktionell golfbana kan göras tillgänglig och utformas för att på ett säkert sätt bidra till sociala möten, god hälsa och livskvalitet för många olika grupper i samhället samtidigt.
- Hur golfanläggningar kan användas och förbättras som resurs i arbetet med biologisk mångfald och grön infrastruktur samt för att bevara och utveckla ekosystemtjänster, tillhandahålla tätortsnära natur och synliggöra och vårda kulturvården.
- Dokumentera och kommunicera goda exempel på arbetsformer och metoder för att skapa dialog, involvera och samarbeta med flera aktörer och intressenter i samhället för att skapa multifunktion.

Utomhusundervisning, Motala GK

Bakgrund

Mångfunktionella golfanläggningar är idag en outnyttjad resurs. Dessa kan bidra till att öka golfens samhällsnytta genom att verksamheten ses från ett helhetsperspektiv där ett effektivt utnyttjande av grönytor och allmänhetens intresse av natur och rekreation är centrala. Golfanläggningar har flera roller att spela vid sidan av att tillhandahålla spelytor för golf. Ser vi golfen ur ett utifrån-in perspektiv inser vi att anläggningarna kan bidra med ett brett utbud av tjänster som samhället efterfrågar, som till exempel landsbygdsutveckling, natur- och kulturvård, biologisk mångfald samt ytor som är öppna för allmänhet, friluftslivet och skolans utomhusundervisning. Detta är särskilt viktigt i det förtätade urbana landskapet där tillgången på betydelsefulla gröna, stadsnära, miljöer blir allt mer begränsad. I det brukade landskapet kan golfanläggningar bli viktiga livsmiljöer och förutsättningar för biologisk mångfald. Cirka tio procent av våra djur, växter och svampar är hotade. Detta beror oftast på att deras livsmiljöer har påverkats av miljöförstörrelse eller av att jordbruket och skogsbruket har rationaliserats.

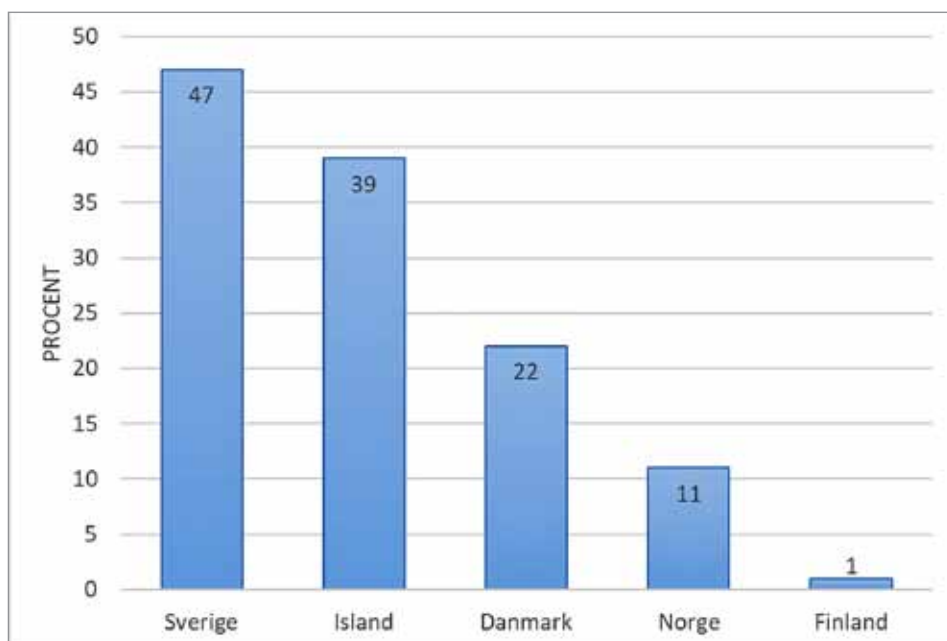
Samverkan är den viktigaste faktorn för att skapa multifunktionella golfanläggningar. Formen och inriktningen på samverkan har stor potential att utvecklas för att möta de specifika utmaningar golfanläggningen, lokalsamhället och regionen står inför. Samverkan måste vara gränsöverskridande och omfatta olika grupper av aktörer såsom kommuner, statliga myndigheter, föreningar, markägare, boende, företag mm. Det krävs tålmod, tillit och grundlig förankring i ledningarna hos alla parter för att den här typen av samverkansprojekt ska lyckas. Genom samverkan med landskapets olika aktörer kan golfklubbar bidra till ökad multifunktionalitet på en landskapsnivå och på så vis stärka golfens position i arbetet med att implementera hållbarhetsmålen i FN:s Agenda 2030.

Många golfanläggningar har idag ekonomiska problem och försöker hitta nya vägar för att kunna upprätthålla och utveckla sin verksamhet. Multifunktionalitet kan ge möjlighet till alternativa intäkter, ökad förankring i samhället, förbättrat samarbete och i många fall delade kostnader med myndigheter, miljö- och friluft-

organisationer och andra idrottsförbund, samt en större uppskattning hos allmänheten och större politiskt stöd.

Tidigare studier

Konceptet multifunktionella golfanläggningar skapades genom pilotprojekt "Multifunktionella golfanläggningar en outnyttjad resurs" som Scandinavian Turfgrass and Environment Research Foundation (STERF) genomförde med stöd från nordiska ministerrådet under 2010 och 2011. Detta var också starten på golfens arbete med multifunktion. I projektet har vi identifierat och beskrivet exempel på multifunktionella aktiviteter på ett antal nordiska golfanläggningar. Exempelen visar att det på en mångfunktionell golfanläggning finns möjlighet att utveckla en rad tjänster som samhället efterfrågar liksom att samverkan är en mycket viktig faktor för att realisera multifunktion. Resultat från ytterligare projekt och studier visar att ett multifunktionellt arbetssätt kan vara lönsamt för golfanläggningen samt öka förankring och nyttan i samhället genom arbete med miljö och hållbar utveckling.

Figur 1. Andelen klubbar som svarat på enkäten av totala antalet klubbar i respektive land.

Enkätstudien

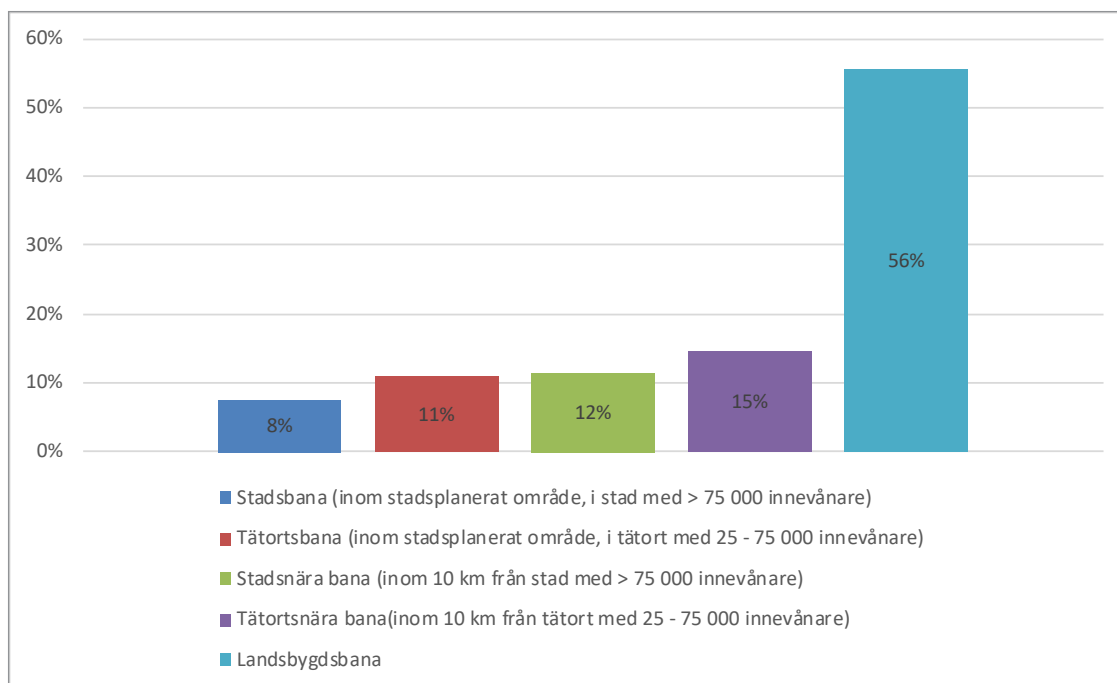
Målet med studien är att kartlägga golfklubbarnas status idag med avseende på vilka aktiviteter som pågår för att utveckla det multifunktionella konceptet. Detta är information som behövs för fortsatt forskning och utveckling inom området.

Studien är utformad som en web-enkät av flervalstyp, med möjlighet att lämna kompletterande synpunkter. Enkäten har skickats till samtliga golfklubbar i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. Totalt har 745 klubbar mottagit enkäten under våren och sommaren 2017. 296 klubbar har svarat på enkäten vilket ger en svarsfrekvens på 40%. Golfförbunden i de nordiska länderna har varit ansvariga för att informera om och sprida enkäten. Det finns en variation i hur detta har följts upp och hur många påminnelser respektive golfförbund har gjort.

Svarsfrekvens och kategorisering av svarande

Andelen klubbar som har svarat i respektive land skiljer sig kraftigt mellan de olika nordiska länderna, figur 1. I Sverige, har 47% av klubbarna svart, medan mindre än

en procent av de finska klubbarna har svarat på enkäten. En sannolik förklaring till detta är i vilken grad det multifunktionella konceptet uppmärksammats i respektive land samt hur respektive golfförbund prioriterat att sprida enkäten och följa upp om klubbarna har svarat. I Sverige har Svenska Golf förbundet (SGF) drivit ett omfattande program kring "Golfnytta i samhället" och på Island är golfen sedan länge en kommunal och samhällslik företeelse, vilket gör att multifunktionalitet finns på klubbarnas agenda. I Danmark har flera enskilda klubbar drivit frågan starkt, medan multifunktionalitet inte uppmärksammats på samma sätt i Finland och Norge. Detta visar att en förutsättning för att skapa engagemang på klubbnivå är att golf förbunden tar ansvar och driver de frågor som är avgörande för golfens framtid.

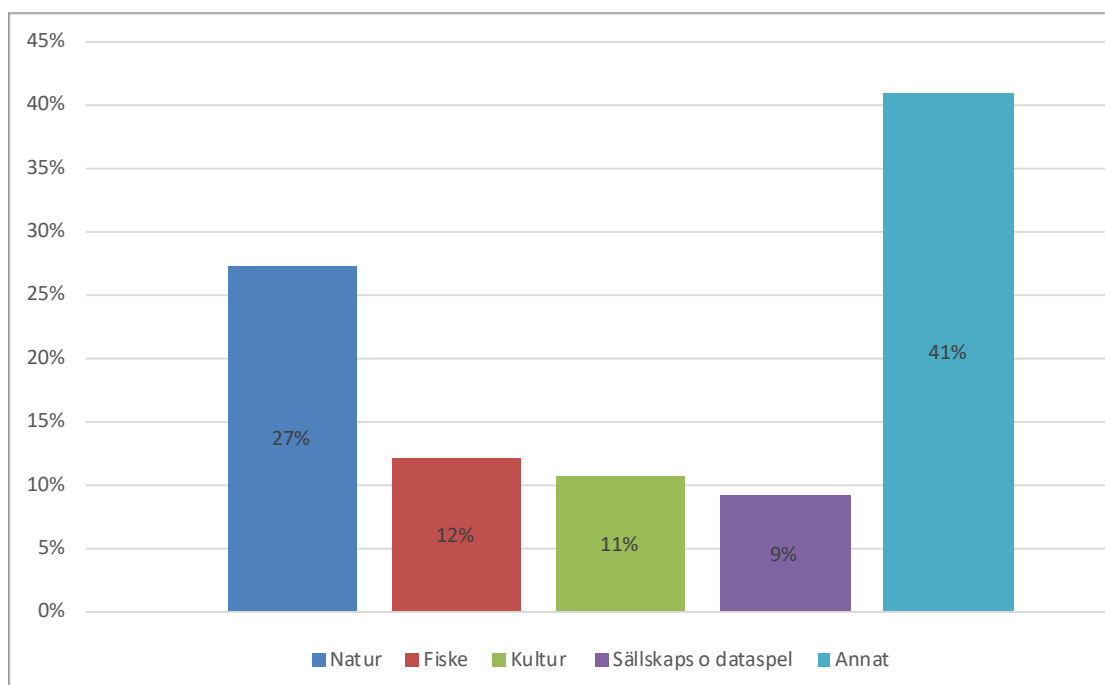
Figur 2. Fördelning av multifunktionella golfanläggningar mellan stadsplanerat område, stads- och tätortsnära område samt landsbygd.

Golfanläggningens placering

Enkätsvaren visar att 18% av golfanläggningarna ligger inom stadsplanerat område i anslutning till en stad eller tätort, 26% är stas- och tätortsnära klubbar utanför stadsplanerat område, medan 56% av anläggningarna ligger på landsbygden, figur 2. Det är alltså andelsmässigt en större del av landsbygdsklubbarna som svarat på enkäten. Något som kan indikera att dessa är mera intresserade och beroende av att ha ett multifunktionellt arbetssätt för att få sina affärer att gå ihop.

För samhället i stort är det dock särskilt viktigt att golfanläggningar i det stads- och tätortsnära landskapet prioriteras och utvecklar multifunktionella aktiviteter. Detta är speciellt betydelsefullt med tanke på tätortens bristande tillgång på grönytor, ekosystemtjänster etcetera.

Figur 3. Områden där golfklubbarna samarbetar med olika aktörer i lokalsamhället, utanför idrotten.

Lokal samverkan

Samverkan är en viktig faktor för golfklubbens utveckling. Golfklubben kan också bidra till ökad multifunktionalitet på en landskapsnivå genom att samarbeta med andra aktörer i landskapet och på så vis stärka sin position i arbetet med att implementera FN:s hållbarhetsmål i Agenda 2030. Det nationella genomförandet av Agenda 2030 inkluderar kommuner och landsting liksom statliga myndigheter och Regeringskansliet. Hur de 17 globala hållbarhetsmålen uppnås beror också av engagemanget från andra aktörer såsom frivilligorganisationer, näringsliv, fackliga organisationer och akademi.

25% av golfklubbarna anser sig ha samarbete med andra föreningar utanför idrotten. Figur 3 visar exempel på områden där golfklubbarna samarbetar med olika aktörer i lokalsamhället. Vanligast är samarbete med aktörer inom natur- och kulturvård. Typen av samarbeten varierar från enkla samarrangemang till projekt av mer strategisk art, som utveckling av gemensamma anläggningar för att bevara natur- och kulturvärden och gynna biologisk mångfald. Andra former av samarbeten som nämns är olika typer av affärsnätverk och företagarföreningar samt samarbete med lokala skolor.

Golfklubbens relation till kommunen
En stor del av klubbarna, ca 60%, anser sig ha nära samarbete med kommunen. Av specificeringen i svaren framgår att samarbetet i många fall är av enklare art till exempel, arrendeavtal om banan, ekonomiska bidrag eller bygglovsärenden. Om golfklubben ska kunna bidra till en hållbar samhällsutveckling och vara med och påverka viktiga lokala beslut måste klubbarna utveckla ett mer strategiskt samarbete med kommunen och regionen. Traditionen att medverka i och påverka kommunala beslut är mer utbredd inom andra idrotter, till exempel inom fotboll och ishockey, där man ofta förmår kommunen att göra stora ekonomiska satsningar i idrottsanläggningar.

Det finns ett stort intresse hos nordiska golfklubbar att samarbeta med skolor och förskolor. 80% anger att de redan idag har aktiviteter tillsammans med skola och förskola. Även här finns stor potential i att utveckla ett mer strategiskt och långsiktigt samarbete, där utomhusundervisning på golfanläggningen blir en del av de nationella läroplanerna för skola- och förskola.

Exempel

Projektet "Sigtuna projektet – ett landskap för alla" är ett exempel på hur samarbete med kommunen och andra aktörer i samhället kan initieras av golfklubben. Genom det här projektet ville **Sigtuna golfklubb, Sverige**, bidra till att göra ett större område kring Garnsviken, inklusive golfbanan, till en naturlig del av Sigtunabornas vardag och fritid samt skapa ett forum för alla som hade intresse i utvecklingen av området. Ur golfens perspektiv ville klubben att golfanläggningen skulle "upptäckas" och används av fler grupper än endast golfspelare. Området kring Garnsviken är unikt. På en begränsad yta, ca 6 x 3 km, ryms flera olika typer av landskap som är frukten av både mänsklig aktivitet och naturligt skapade naturvärden. Området ligger i direkt anslutning till nordöstra delen av det expanderande Sigtuna och används av många för friluftsliv och rekreation. Initiativtagarna till projektet var Sigtuna Golfklubb, Naturskyddsföreningen i Sigtunabygden och STERF. 50 olika aktörer i området deltog i projektet och skapade tillsammans idéer och prioriterade olika aktiviteter. Inspirationskällor till projektet har varit den Europeiska landskapskonventionen och projektet

Workshop på Sigtuna GK

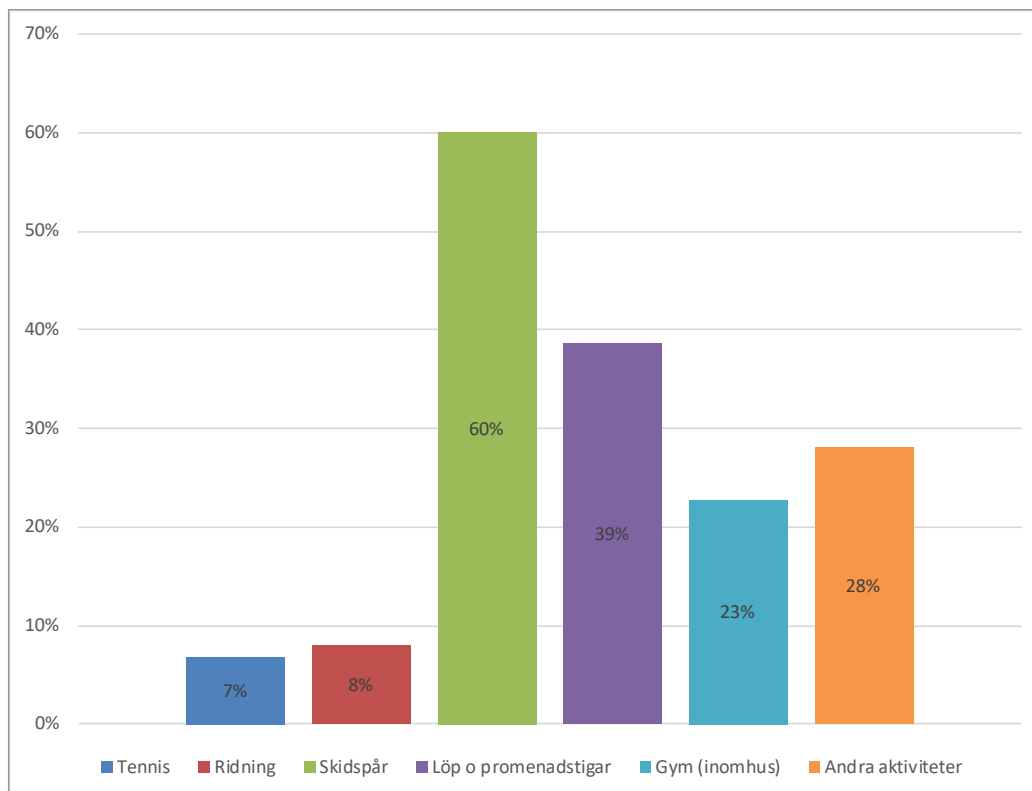
”Multifunktionella golfanläggningar – en outnyttjad resurs” som genomfördes av STERF och Nordiska ministerrådet under 2011.

För att utvidga golfbanan från nio till arton golfhål, behövde **Mosfellsbær golfklubb, Island**, tillgång till ett naturminnesmärkt område. Islands Naturvårdsverk och kommunen krävde att offentliga gång- och ridvägar skulle anläggas längs med stranden, vilket innebar att inga golfhål kunde byggas mellan vägarna och havet. Enligt Islands nationella fornminnesregister har området cirka 20 isolerade platser med arkeologiska lämningar vilket man fick ta hänsyn till vid utformningen av den nya banan. För att klara planeringsarbetet krävdes ett aktivt samarbete mellan alla parter som var intresserade av att få tillgång till halvön. Klubben sökte samarbete med samtliga friluftsförbund och idrottsklubbar i området och man skapade en översiktsplan där rekreation för allas intressen säkerställdes. Mosfellsbær golfklubb har idag en golfbana med vägar och stigar längs hela strandlinjen samt en väg som går rakt genom den nya niohålsslingan. Golfbanan ligger också på behörigt avstånd från floden Korpas mynning, för att uppfylla kraven från fiskeentusiasterna.

Motala golfklubb, Sverige, ingår i projektet ”Golfbanan som utomhusklassrum” där man studerar hur golfbanan kan bli en resurs för skolans utomhusundervisning. Tillgång på urbana grönområden och tätortsnära natur krymper ständigt som en konsekvens av exploatering och förtätning av våra städer. Bristen på tillräckligt stora lämpliga ”gröna” ytor nämns ofta i diskussionen kring utomhusundervisning. Genom att skapa en ökad tillgänglighet och samarbete med skolor i lokalsamhället kan golfanläggningar erbjuda fler barn och unga tillgång till en värdefull tätortsnära natur. Barnen och deras föräldrar är också potentiella nya golfare. Motala golfklubb och Smedsby skola i Motala medverkar i projektet som undersöker om och i så fall hur delar av golfbanan kan användas som klassrum för undervisning inom alla skolans ämnen i årskurs 1–6.

Utomhusundervisning på Motala GK

Figur 4. Exempel på annan idrottsverksamhet än golf som bedrivs på många golfklubbar

Golfklubbens relationer till andra idrotter och idrottsföreningar

30% av klubbarna svarar att de har samarbete med andra idrottsföreningar och har haft det under minst 5 år. Vanligast är samarbete med skidklubbar på orten. Många klubbar anger också att de har nära samarbeten med andra golfklubbar i området.

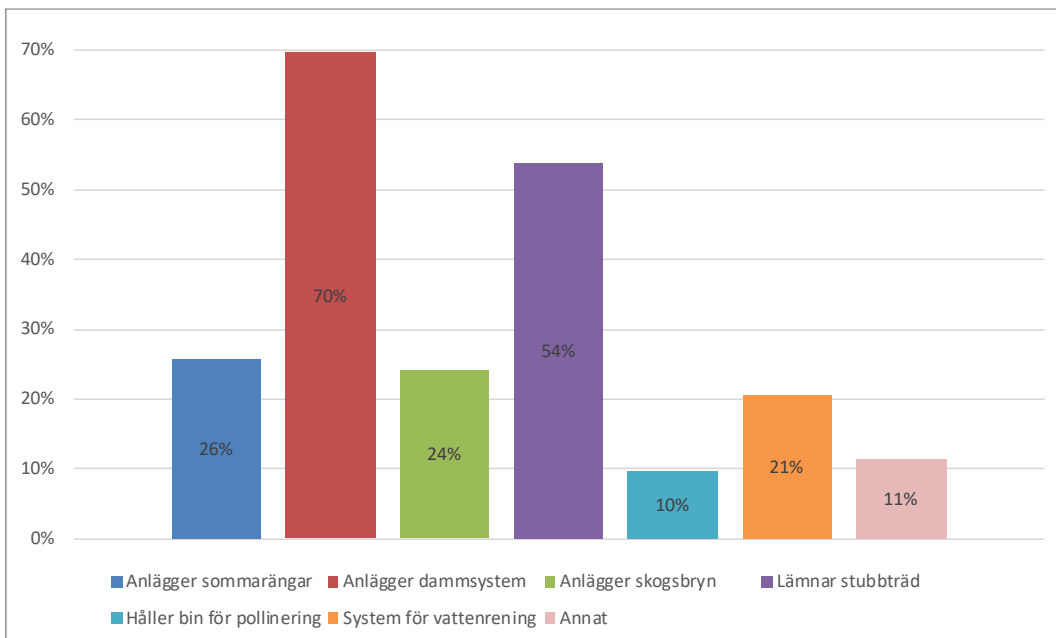
I dag driver 25% av golfklubbarna annan idrottsverksamhet än golf. Skidspår, löp- och promenadstigar och gym är de vanligaste aktiviteterna, figur 4. Under "Andra aktiviteter", är det förvånansvärt många klubbar som angett att de också erbjuder footgolf, vilket är ett bra exempel på ambitionen att göra golfen intressant för nya målgrupper.

Exempel

Gamle Fredrikstad Golfklubb, Norge, är en stadsnära golfklubb där man har skapat ett brett samarbete med många andra idrottsföreningar, samtidigt som man försöker knyta an till den historiska mark som golfanläggningen ligger på invid Fredrikstens fästning och Gamlebyen. Klubben erbjuder motions och cykelvägar på golfbanan och lägger på vintern ut skidspår tillsammans med skidklubben. Man ordnar fotbolls- och footgolfaktiviteter på en Pay and Play anläggning. Intill golfbanan finns ridvägar och en skjutbana. För att attrahera av ungdomar inom andra idrotter anordnar klubben "mini olympiska spel" och blandade idrottstävlingar.

Ryttare på Gamle Fredrikstad GK

Figur 5. Vanliga aktiviteter på golfanläggningen som gynnar biologisk mångfald.

Golfklubben som natur- och kulturvårdare

Multifunktionella golfanläggningar kan i många fall bidra till att skydda, bevara, restaurera och återskapa viktiga livsmiljöer, ekosystemfunktioner och naturliga processer. Detta gör att golfanläggningar kan vara en viktig aktör bl a i samarbetet kring grön infrastruktur. Golfbanan ansågs tidigare av många vara ett negativt inslag i naturen och betraktades ofta som miljöstörande verksamhet. Denna inställning har gradvis förändrats i takt med att ett stort antal studier visat att golfbanan kan vara en värdefull resurs som bidrar till en mångfacetterad natur där många av våra rödlistade arter trivs. De allra flesta golfanläggningarna ligger i landskap som människor har brukat, byggt och rört sig på under många hundra år. Flera läggningar har synliggjort sina kulturminnen genom att sätta upp informationstavlor och anlägga stigar som leder dit. Att göra våra kulturvärden synliga och lättillgängliga är viktigt eftersom de ger våra liv mening och placerar oss i ett historiskt och kulturellt sammanhang.

För att visa den samhällsnytta som golfanläggningen kan göra inom natur- och kulturvård är det viktigt att klubbarna kommunicera den här insatsen till samhälle och allmänhet.

Naturvård och biodiversitet

Enkätundersökningen visar att 37% av golfklubbarna har gjort flora- och fauna inventeringar på utnyttjade markområden, d v s hela golfanläggningen. Räkna

vi med att den genomsnittliga arealen på golfbanorna är 60 ha så blir detta totalt 6 500 ha inventerade markområden. Som en följd av detta anser 55% av klubbarna att man gör insatser för att öka biologisk mångfald. Att anlägga dammar och sommarängar som gynnar biologisk mångfald samt lämna stubbträd är vanliga aktiviteter, figur 5. Andra aktiviteter som inte framgår av figur 5 kan vara att; sätta upp fågelholkar, anlägga natur- och kulturstigar, anlägga fårbeta, bevara åkerholmar, bekämpar invasiva arter, skapa utvidgningsområde för vitryggig hackspett och spara skyddsvärda ekar. Några klubbar anger att de får kommunalt eller statligt bidrag för att genomföra naturvård. En vanlig typ av bidrag i Sverige är LONA-

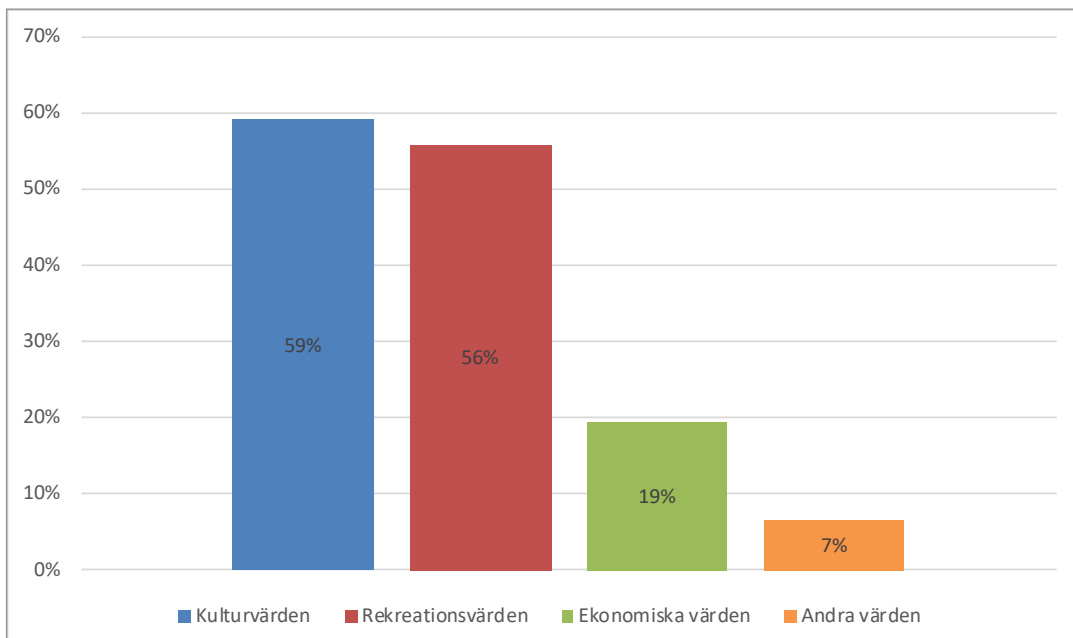
finansiering. LONA är en svensk lokal naturvårdssatsning där Länsstyrelsen kan ge bidrag till markanvändare som vill driva lokala naturvårdsprojekt.

Exempel

Redan sedan starten, har **Chalmers golfklubb** arbetat med att utveckla golfen utifrån ett hållbarhetsperspektiv och vidtagit en mängd naturvårdande insatser. Den senaste är att agera som biotopvärd för rödlistade salamandrar och groddjur. Enligt svensk miljölagstiftning måste varje anläggningsprojekt som medför miljöpåverkan, genomföra kompensationsåtgärder för att bibehålla

Salamander. Foto: N Sloth, Biopix

Figur 6. Värden förutom naturvärden som golfanläggningar levererar.

en god miljö. Vid Trafikverkets byggnation av Björrodsmotet i närheten av Chalmers golfklubb, ålades man att skapa nya våtmarker för att rädda hotade arter. Som svar på detta planerade och byggde golfklubben i samverkan med Trafikverket, Skanska och Västra Götaland Regionens Naturvårdsenhet, nya våtmarksområden för grodor och salamandrar. På detta sätt bidrog klubben till att bevara rödlistade arter, utveckla naturmiljön, samt utveckla själva golfbanan spelstrategiskt, underhållsmässigt och estetiskt. Alla åtgärder finansierades av Trafikverket.

Detta är ett exempel som visar att golfklubbar idag i mycket större utsträckning borde kunna fungera som värdar för miljövårdande kompensationsåtgärder.

Kulturvård och rekreation

Förutom naturvärden levererar golfanläggningarna en rad andra värden som efterfrågas i samhället exempel på detta är synliggöra och vårda kulturvärden samt att öppna upp golfanläggningen för rekreation och friluftsliv för andra grupper än golfspelare, figur 6. Förutom de värden som anges i figur 6 anger flera golfklubbar att de aktivt jobbar med att utveckla turistnäringen på orten. Av de tillfrågade klubbarna uppger 40% att de har fornlämningar, kulturlämningar eller naturrum på golfbanan, något som också kan ingå i golfklubbens totalerbjudande, för att locka besökare.

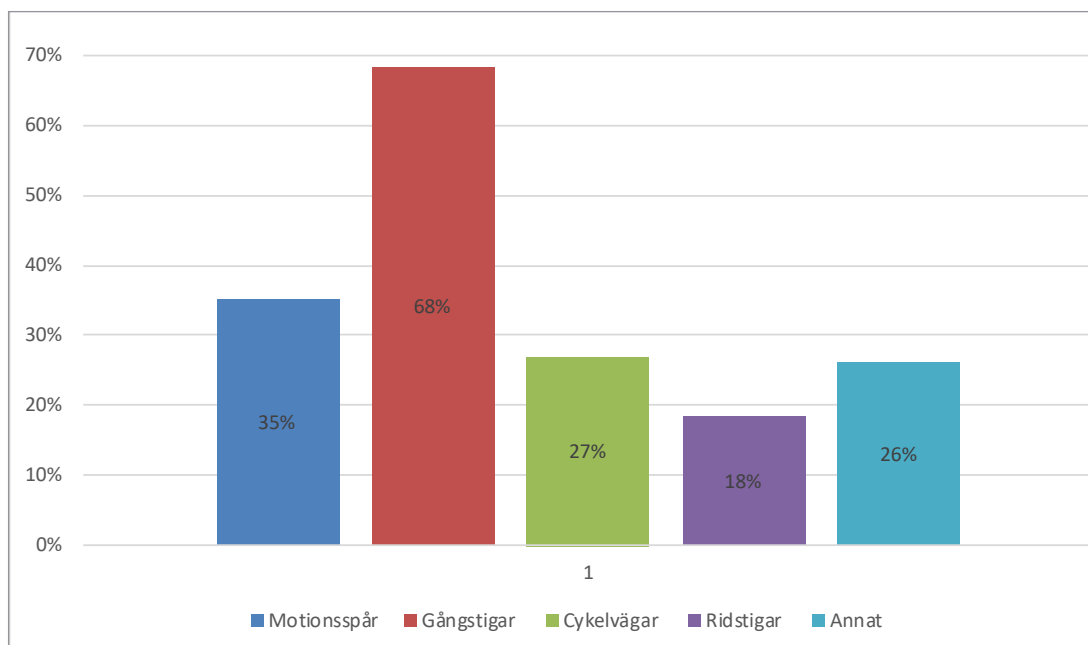
Värt att notera är att knappt 20 % av golfklubbarna gjort någon form av inventering av ekonomiska värden, såsom skogsuttag, jord-, grustäckt eller liknande.

Exempel

Nes Verks Golfpark är anlagd på mark som disponerades av Nes Järnverk från 1665 fram till 1959. När golfbanan skulle byggas var det oerhört viktigt att bevara de rika kulturmiljöerna på området. Förutom gamla byggnader, industrilokaler med maskiner finns här en damm-anläggning och en romantisk park från 1800-talet som inramas av det vackra kulturlandskapet. Kulturminnesmärkena har märkts upp och gjorts lättillgängliga, både för golfare och allmänheten. På flera ställen på banan finns kulturminnen och rester från den första järnverkstiden på 1600-talet. Kulturstigar, fiske- och badplatser är anlagda och skyltade i samarbete med den lokala hembygdsföreningen och järnverksmuseet. Museet anordnar även kulturhistoriska vandringar på golfbanan.

Kulturvandring på Nes Verks Golfpark

Figur 7. Exempel på aktiviteter för allmänheten som golfklubbarna erbjuder förutom golf.

Golfbanan som resurs för allmänheten

I och kring storstadsregionerna är den mark och natur som är tillgänglig för allmänheten begränsad. Golfbanorna kan här få stor betydelse för mångsidig användning och lättillgängliga rekreationsområden för många människor. Anläggningarna kan utvecklas till en arena för friluftsliv, natur och idrott som på ett aktivt och effektivt sätt bidrar till sociala möten och därmed stödjer demokrati och integration.

Över 60% av golfklubbarna arbetar med att öka tillgängligheten för allmänheten genom att till exempel anlägga gångstigar, motionsspår, rid- och cykelvägar, figur 7. Många av de klubbar som inte redan i dag arbetar med ökad tillgänglighet anger att de planerar att göra det i framtiden. Övriga aktiviteter som klubbarna gör för att öka tillgängligheten för allmänheten kan vara att: göra badplatser tillgängliga, lyfta fram och beskriva fornminnen, ta bort avspärrningar samt sätta upp välkomnande skyltar.

Exempel

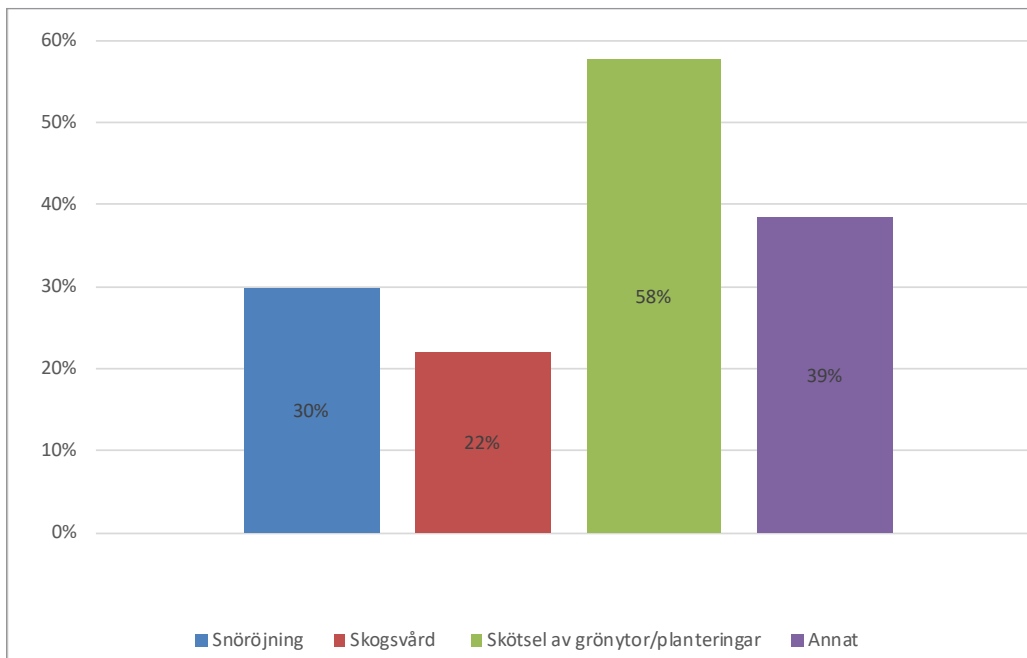
Köpenhamns golfklubb arrenderar marken som ligger i Jägerborgs djurpark. Parken är ett stort naturreservat med stora gamla träd och öppna ytor

där många besökare vandrar i skogen, spelar golf, cyklar, joggar eller rider. Alla har lika stor rätt att vara i området och man tar stor hänsyn till varandra. Golfanläggningen måste ta hänsyn till de närmare 2 000 frigående hjortarna som rör sig i parken, vilket ger anläggningen en speciell karaktär och känsla av exklusivitet. Två gånger om året får golfarna lämna plats för stora evenemang, dels en Hubertusjakt då ett stort antal hästar, ryttare och publik finns på markerna, och dels ett motionslopp, "Er-

emitageloppet" med närmare 20 000 löpare och åskådare som passerar över delar av golfbanan. På vintern söker sig skidåkare och barn med kälkar till golfbanans marker. Stigarna runt golfbanan används av skolklasser i Köpenhamn. Dessutom finns det ridvägar runt och genom golfbanan som dagligen utnyttjas av ryttare från närliggande ridhus. Under jaktsäsongen skjuts en del av hjortarna, även på golfbanan, utan att spelare och jägare störs av varandra.

Köpenhamns GK

Figur 8. Exempel på tjänster som golfklubbar erbjuder till en extern part.

Golfklubben som tjänsteleverantör

Golfklubben har ofta stora tillgångar i form av maskiner och kompetens, som idag endast utnyttjas till en viss del. Det har på senare tid startats samarbeten mellan golfklubbar för att dela dyra maskiner och specialistkompetens, men här finns mycket mer att utveckla och göra.

Ca 30% av klubbarna, företrädesvis landsortsklubbar, ställer idag resurser till förfogande till en extern part, till exempel kommuner och företag. Vanliga tjänster som klubben erbjuder är skötsel av grönytor, snöröjning och skogsvård, figur 8. Exempel på andra tjänster som golfklubbarna erbjuder är administrativa tjänster under lågsäsong, café och catering, fastighetsskötsel och bilverkstad. Några klubbar hyr också ut redskap och maskiner, ett alternativ till de maskinpooler som finns inom andra sektorer. Det är överraskande att en så hög andel som att en tredjedel av klubbarna är tjänsteutförare. Men det finns potential att utveckla flera typer av tjänstepaket för att förbättra lönsamhet och möjliggöra att man behåller kompetent personal till exempel under vinterhalvåret.

Närmare 25% av klubbarna, vilket är en oväntat stor andel, har idag uthyrning av boende, ganska lika fördelat mellan rum, stugor och camping, figur 9. Det drivs också idag ett antal projekt där man för-

söker utveckla konceptet golfturism, vilket borde kunna ge ett bra intäkts alternativ för flera klubbar.

Exempel

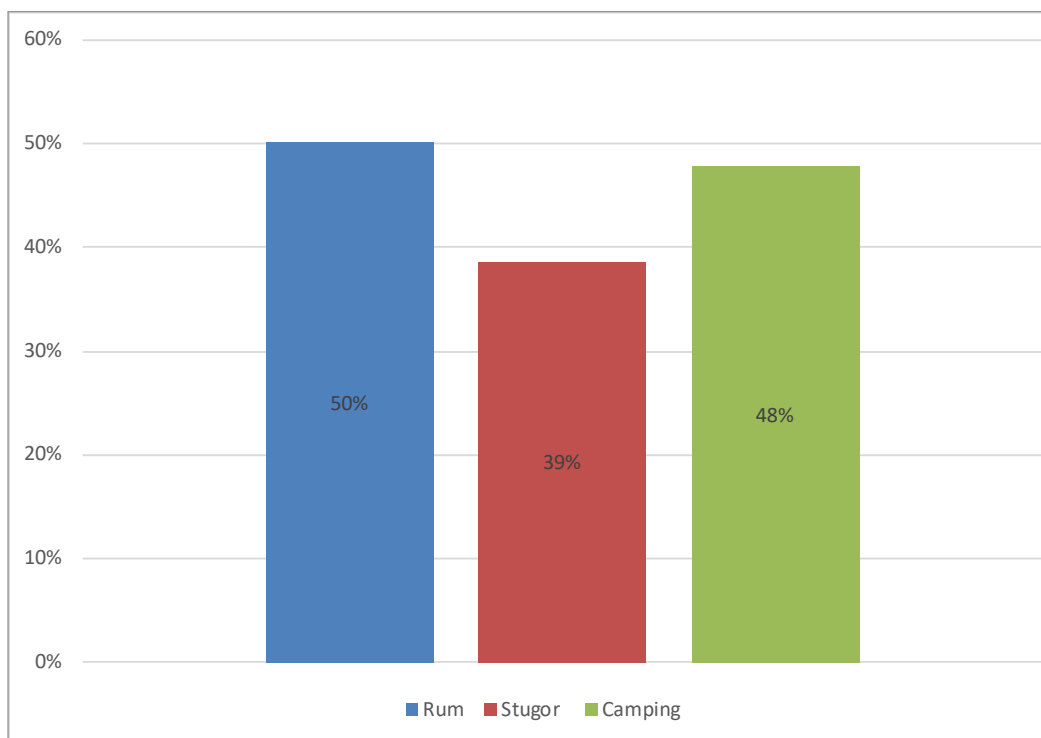
Våren 2015, just innan säsongstarten, drabbades **Sotenäs golfklubb** av en brand där hela klubbhuset totalförstördes. Trots detta lyckades klubben med enorma insatser från personal och frivilliga driva klubbens verksamhet vidare. Styrelse och personal startade omedelbart planering för att bygga ett nytt klubbhus. Efter omfattande utredningsarbete presenterade styrelsen två förslag. Ett förslag med enbart ett något

större klubbhus och ett annat förslag med en dubbelt så stor byggnation inklusive en hotell- och konferensdel (17 hotellrum). Efter intensiva diskussioner gick medlemmarna med på styrelsens huvudförslag d v s hotellalternativet.

Våren 2017 invigdes det nya klubbhuset och hotellet som omedelbart blev en succé. Gästerna strömmade till, utbildningsverksamheten blomstrade, spelet ökade och redan efter en halv säsong, kunde klubben konstatera att satsningen på hotellalternativet, i framtiden kommer att ge ett substantiellt bidrag till klubbens ekonomi.

Hotellet på Sotenäs GK

Figur 9. Exempel på olika typer av boende som golfklubbarna erbjuder.

Forsknings- och utvecklingsområden för framtiden

För att skapa förutsättningar för utveckling av fler multifunktionella golfanläggningar och därmed öka golfens samhällsnytta krävs ökad kompetens och förändrade attityder på alla nivåer inom golfsektorn samt hos övriga intressenter i samhället med intresse för mark som används för golfbanor. STERF har i sitt forsknings- och utvecklingsprogram identifierat fyra centrala områden för att öka kompetensen inom mångfunktionell användning av golfanläggningar:

1. Grönområden och gröna platser i den hållbara tätorten samt pedagogisk markanvändning
2. Natur- och kulturmiljö, ekosystemtjänster och biologisk mångfald
3. Dialog, möten och gränsöverskridande samarbete
4. Affärsfrämjande åtgärder

Baserat på enkätsvaren ser vi att följande områden är viktiga att studera och vidareutveckla:

- **Tillgång och utformning:** Hur kan en mångfunktionell golfbana göras tillgänglig och utformas så att sociala

möten, hälsoaspekter och livskvalitet, på ett säkert sätt, kan tillgodoses för olika grupper samtidigt, till exempel golfspelare, äldre, motionärer, barn och ungdomar. Vi bör till exempel studera och utveckla är hur en multifunktionell golfanläggning kan erbjuda olika system för stigar som hälsostigar, naturstigar, skolstigar, handikappanpassade stigar för att underlätta för olika grupper att använda området efter sina förutsättningar. Ett annat område som bör studeras är hur delar av golfbanan kan utformas som en utbildningsplats för till exempel grundskolans elever, naturskolor, kurser om kultur och hållbar utveckling.

- **Bevara och utveckla ekosystemtjänster:** Det behövs ökad kunskap och dokumentation av beprövad erfarenhet om hur golfanläggningarna kan användas och förbättras som resurs i arbetet med biologisk mångfald, för att bevara och utveckla ekosystemtjänster och tillhandahålla tätortsnära natur. Golfanläggningar skulle kunna spela en viktig roll för att knyta ihop

viktiga strukturer och ekosystemtjänster i landskapet. Det behövs ny kunskap om hur golfanläggningarnas roll kan öka i arbetet med att skapa förutsättningar för långsiktigt bevarande och förbättrad kontakt mellan värdefulla områden och strukturer d v s hur golfanläggningar kan integreras med omgivande landskap.

- **Natur- och kulturhistoria:** Det finns behov av kunskap om hur golfbanan kan användas som arena för att utveckla samverkan mellan natur- och kulturhistoria och biologisk mångfald. Kunskap om hur kulturhistoria på golfanläggningar kan användas för att placera oss i ett lokalt historiskt och kulturellt sammanhang och användas som "redskap" för att skapa engagemang.
- **Dialog och samarbete:** Det behövs goda exempel på arbetsformer och metoder för att skapa dialog, involvera och samarbeta med flera aktörer och intressenter.

Mer att läsa

Detta är exempel på litteratur där du kan läsa mer om golfanläggningar i ett mångfunktionellt landskap:

Caspersen, O.H. et al. 2014. Multifunctional Golf Courses. IGN Rapport, December 2014, Department of Geosciences and Natural Resource Management, University of Copenhagen, Frederiksberg. 180 p. www.ign.ku.dk

Colding, J. & S. Lundberg 2012. Golfbanan som våtmarks resurs. Scandinavian Turfgrass and Environment Research Foundation. 22 pp. www.sterf.org

Colding, J. & C. Folke 2009. The role of golf courses in biodiversity conservation and ecosystem management. *Ecosystems* 12: 191-206.

Colding, J., J. Lundberg, S. Lundberg & E. Andersson 2009. Golf courses and wetland fauna. *Ecological Applications* 19(6): 1481-149.

Jensen, A.M.D., Caspersen O.H., and Jensen, F.S. Schmidt, K. & Strandberg, M. (2015): Guide för värdering av golfbanans Multifunktionella värden. STERF, Danish outdoor council and Department of Geosciences and Natural Resource Management, University of Copenhagen. www.sterf.org 31p.

Jensen, A.M.D., O.H. Caspersen & F.S. Jensen 2015. A practical guide for assessing your golf course's multifunctional potential. STERF, Danish outdoor council, Department of Geosciences and Natural Resource Management, University of Copenhagen, Frederiksberg. 29 p. www.sterf.org

Landskapsforum 2016. Samarbetsnätverk i landskapet – möjligheter och utmaningar. Kungl. Skogs och lantbruksakademins tidskrift, 3–2016, 155. ISBN tryck 978-91-86573-82-9 digital 978-91-86573-83-6. 67pp.

<http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Vaxter-och-djur/Biologisk-mangfald/>
Skarin, O., M. Strandberg & K. Schmidt 2014. Inspiration och idéer för lokal samverkan – Erfarenheter från Sigtuna projektet. Handbok, Scandinavian Turfgrass Research Foundation. <http://www.sterf.org> . 16 p.

Skarin, O., M. Strandberg & K. Schmidt 2015. Societal Benefits of Golf - Inspiration and Ideas for Local Partnership. Handbook Scandinavian Turfgrass Research Foundation. www.sterf.org 20 p.

Strandberg, M. et al. 2011. Multifunktionella golfanläggningar – en outnyttjad resurs. Handbok Scandinavian Turfgrass Research Foundation. <http://www.sterf.org> 31 pp.

Strandberg, M. et al. 2011. Multifunctional Golf Courses – An Unutilised Resource. STERF, Box 84, 182 11 Danderyd. www.sterf.org 31 pp.

Strandberg, M. et al. 2016. Forsknings- och utvecklingsprogram inom multifunktionella golfanläggningar och ekosystemtjänster. <http://www.sterf.org> 21 pp

Strandberg, M. et al. 2016. STERF research and development programme within multifunctional golf facilities and ecosystem services. 21 pp. www.sterf.org

Sustainable Development Goals. 2015. United Nation Agenda 2030. <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>

Wernersson, L. 2009. Kulturhistorisk analys av Kristianstads Golfklubbs golfbanor i Åhus. Biosfärkontoret Kristianstads Vattenrike. *Vattenriket i fokus* 2009:04. 33 pp.

Wettemark, C. 2012. Mer än en golfbana – ta tillvara banans natur och kulturarv. *Vattenriket i fokus* 2012:02. ISSN 1653.9338. www.vattenriket.kristianstad.se 12pp.

Wissman, J., K. Ahrné, C. Poepflau, M. Hedblom, H. Marstorp, M. Ignatieva & K. Kätterer 2016. Multifunctional golf courses. Final report. 35 pp. www.sterf.org

Scandinavian Turfgrass and Environment Research Foundation (STERF) är de nordiska golfförbundens gemensamma forskningsstiftelse. STERF levererar kunskap som är färdig att använda direkt i banskötseln och i dialog med myndigheter, i ett trovärdigt arbete med miljö och hållbar utveckling. STERF prioriterar forskning och utveckling inom: Växtskydd - kontroll av sjukdomar och ogräs, Effektiv och hållbar användning av vatten, Gräsets övervintring samt Multifunktionella golfanläggningar. Läs om STERF:s projekt, prioriterade områden och forskningsprogram på www.sterf.org